
PREVENTIVE INVESTIGATION OF THE IMPACT OF THE FAMILY ON STUDENT AGGRESSION IN THE PROCESS OF COGNITIVE DISMODERATE INTERCOURSE

Vesela Ivanova Bozhkova

SWU Neofit Rilski, Blagoevgrad, Bulgaria, vesela_bojkova@abv.bg

Abstract: The prevention of cognitive dismoderate intercourse depends on the distinction of the basic behavioral stereotypes, blocking, moderation (this is a moderate, correct measure) regarding the adequate processing of information between the reflective representations of personality and the importance of the process of personality of communication. The study identifies the main aspects of the relationships of children in the family environment, influencing the process of cognitive dismoderate intercourse, through a projective methodology. Inductive for inferior interactions between family members is the arrangement of the drawings on the left side of the leaf, predominantly in pale colors. The importance of perception, as a sensory perception in children's drawings, is projected, as a reflection of things in the mind, through the sensory organs, indicative of cognitive dismoderate **intercourse**, is the blunting of the basic logical conclusions of the communicative process in the preponderance of emotional conclusions. The pale colors in the children's drawings, as well as the too bright ones, are indicative of cognitive deficits in communication. The reflective attitude of children to the events and events of their relationships with their parents influences the process of immediate active reflection on the cognitive spheres in the human mind, through internally personal and external objects, situations, positions, phenomena that determine the dysmoderate breaking of feedback in interactions. A large percentage of the students surveyed do not portray their family members holding hands, which is indicative of the lack of trust between family members, in their joint communication processes, they doubt their sincerity towards each other. Distant figures of family members are observed in the images in children's drawings; in practice, this is an indicator of alienation between family members. Basically, children's drawings lack eyelashes, when depicting family members, this is indicative of the lack of interest of family members towards each other. The lack of understanding of the problematic relationships between parents and children enhances the process of cognitive dismoderate intercourse between them, this type of relationship, the children transfer to the school environment. When children draw long arms in the image of their family, this indicator shows the presence in the mind of the child of an overbearing, arrogant and mentally burdensome person. The preventive importance of social interactions and attitudes has emerged, through the indicators of children's drawings indicating the behavioral tendencies and energy charge of adolescents, mainly in their behavior, a rich emotional world of manifested emotions is observed, but most of them are of a negative nature due to blocking and behavioral stressors.

Keywords: prevention of cognitive dismoderate intercourse by analyzing relationships in the family environment; cognitive deficits in communication, as a cause of aggressive behavior in primary school children.

ПРЕВАНТИВНО ИЗСЛЕДВАНЕ НА ВЛИЯНИЕТО НА СЕМЕЙСТВОТО ВЪРХУ АГРЕСИЯТА НА УЧЕНИЦИТЕ В ПРОЦЕСА НА КОГНИТИВНО ДИСМОДЕРАЦИОННО ОБЩУВАНЕ**Весела Иванова Божкова**

Югозападен университет "Неофит Рилски", гр. Благоевград, имейл: vesela_bojkova@abv.bg

Резюме: Превенцията на когнитивно дисмодерационното общуване (**cognitive dismoderate intercourse**), зависи от разграничаването на основните поведенчески стереотипи, блукиращи, модерацията (това е умерена, правилна мярка) по отношение на адекватната обработка на информация между рефлексивните представи у личността и значението на когницията в процеса на комуникация. В проведеното изследване се установяват основни аспекти от взаимоотношенията на децата в семейната среда, влияещи върху процеса на когнитивно дисмодерационното общуване (**cognitive dismoderate intercourse**), чрез проективна методика. Показателно за непълноценни интракции между семейните членове е разположението на рисунките в лявата част на листа, преобладаващи в бледи цветове. **Значението на перцепцията, като** сетивно възприятие в детските рисунки, се проектира, като отражение на нещата в съзнанието, чрез сетивните органи, показателно за когнитивно дисмодерационното общуване (**cognitive dismoderate intercourse**) е притъпяването основни логически заключения от комуникативният процес в превес на емоционалните заключения. Бледите

цветове в детските рисунки, както и прекалено ярките са показателни за когнитивни пропуски в общуването. Рефлексивното отношение на децата към случки и събития от взаимоотношенията им с родителите, повлиява върху процеса на непосредствено активно отражение върху когнитивните сфери в човешкото съзнание, посредством вътрешно личностни и външни обектни, ситуации, позиции, явления, определящи **дисмодерационното** пречупване на обратната връзка в интеракциите. Голям процент от изследваните ученици не изобразяват членовете на семейството си хванати за ръце, което е показателно за наличието на недоверие между семейните членове, при съвместните им комуникативните процеси, те се съмняват в искреността си един към друг. Наблюдават се раздалечени фигури на семейните членове при изображенията в детските рисунки, на практика това е индикатор за отчуждение между членовете на семейството. Основно в детските рисунки липсват мигли, при изображението на семейните членове, това е показателно за отсъствието на заинтересованост на семейните членове един към друг. Недоизясняването на проблематичните отношения между родителите и децата засилва процеса на **когнитивно дисмодерационното общуване (cognitive dismoderate intercourse)** между тях, този тип взаимоотношения, децата прехвърлят и към училищната среда. Когато децата при изображението на своето семейство рисуват дълги ръце, този индикатор показва наличието в съзнанието на детето на твърде властен, арогантен и психически натоварващ човек. Превантивното значение на социалните интеракции и нагласи се откроява, чрез индикаторите от детските рисунки обозначаващи **поведенческите наклонности и енергиен заряд у подрастващите**, основно в поведението им се наблюдава, богат емоционален свят на проявявани емоции, но основната част от тях са с негативно естество, поради блокиращи и стресиращи фактори от поведенчески нагласи.

Ключови думи: превенция на **когнитивно дисмодерационното общуване (cognitive dismoderate intercourse)**, чрез анализ на взаимоотношенията в семейната среда; когнитивни пропуски в общуването, като причина за агресивните прояви при децата от начална училищна възраст.

1. УВОД

Превантивното изследване на влиянието на семейството върху агресията на учениците показва, че **когнитивно дисмодерационното общуване** е в следствие от недоизказани емоции, неразбиране гледната точка на другия, липсва реална сензитивност в интеракциите с другите, поради различни причини, егоцентризъм, подценяване на или надценяване на себе си т.е. и положителни и отрицателни характеристики на личността, които небалансирани по-отношение на комуникативните процеси, поражда дефицити в общуването, когнитивни пропуски.

<i>Критерий</i>	<i>Рисунок „Моето семейство” за изследване на влиянието на семейството върху агресията на учениците (за ученици III б клас контролна група, гр. Кюстендил)</i>		
	Показатели	% по показатели	% по критерии
1. Превантивно символно значение на изобразените обекти	1.1.положение на рисунката на листа, относно разположението на изображението; 1.2.аналитично тълкуване, посредством наличието на фигури, форми върху изобразителната плоскост.	20,67% 19,13%	19,90%
2. Превантивно значение на цветовете	2.1.изявяване на неизказани емоции; 2.2.поведенчески наклонности и енергиен заряд у децата.	24,45% 24%	24,25%
3. Степен на агресивност	3.1. наличие и отсъствие на части от фигурите; 3.2.контури на фигурата.	24,76% 19,05%	21,90%
4. Наличие на украсяващи детайли	4.1.допълнителни части и елементи към рисунката; 4.2.характеристика на рисунката.	20,95% 30,68%	25,82%

2. ОСНОВНА ЧАСТ

Анализ на резултатите от превантивното изследване на взаимоотношенията в семейството и процеса на **когнитивно дисмодерационно общуване**

По първи критерий (**превантивно символно значение на изобразените обекти**) – превантивно се включват индикатори от детската рисунка, които дават сведения при разчитането на посланията от рисунките за начинът по които се чувстват и общуват децата т.е. социални проблемни аспекти и пр.

По първи показател към критерият (**положение на рисунката на листа, относно разположението на изображението**) – 13,33% от изследваните ученици разполагат изображението на своето семейство към лявата част на рисунката, именно това ситуиране на рисунката върху листа, показва как детето се вписва в обкръжението си. На рисунките разположени в тази част на листа са в бледи цветове, миниатюрни изображения, ниски дървета т.е. контекста на изображенията индикира непълноценни интракции между семейните членове. Разположението на семейството в дясната част на листа са направили 33,33% от децата, това символизира тревожност в социалните интеракции между членовете на семейството. От изследваните ученици 26,67% разполагат своята композиция в центъра на листа, което на свой ред е индикация за деца с нормални семейни взаимоотношения. Разположението на рисунката в горната част на листа са реализирали 6,67% от децата, което е индикатор за висока самооценка, недоволство от своето положение, склонност към агресия, отчуждение от гледната точка на другите членове от семейството и пр. При 6,67% от децата, фигурите на семейните членове са хванати за ръка, именно в очите на децата семейството е задружно. От изследваните ученици 60% не изобразяват членовете на семейството си хванати за ръце, което е показателно за наличието на недоверие между семейните членове, при комуникативните процеси т.е. те се съмняват в искреността си един към друг. Раздалечени фигури на семейните членове има при 33,33% от детските рисунки, на практика това е индикатор за отчуждение между членовете на семейството. При 6,67% от детските рисунки има нарисувани хора несвързани със семейството, това сигнализира за травматични преживявания, свързани със семейството, чувство за отхвърленост, самота, високо ниво на тревожност. В рисунките на семейството липсва фигурата на самото дете, при 6,67% от детските рисунки, което показва, че децата се чувстват излишни, незачитани, унизени, имат ниско самочувствие. При 13,33% направеният семеен портрет на децата има голям брой допълнителни персонажи т.е. баби, дядовци, чичовци, братовчеди и пр., това е сигнал от една страна за неудовлетворени психологични потребности в семейството, именно това често се среща в рисунките на единствени деца, които искат да заемат покровителствена функция, да командват и да не са самотни, но от друга може да се тълкува, като сплотено семейство (виж фигура 1).

Фигура 1

По втори показател към критерият (**аналитично тълкуване, посредством наличието на фигури, форми върху изобразителната плоскост**) – 26,67% от децата изобразяват себе си под формата на голям обект, което говори за увереност и стабилност, докато 27,27% от децата използват, малки образи и фигури, което говори на свой ред за неувереност, колебливост, манипулативното, страх от неприемливост на вижданията им, ниска самооценка, трудна адаптивност, дискомфорт и пр. Докато 6,67% от децата изобразяват себе си,

като най-голям обект, което е показателно за желание за надмощие, себелюбие, нарцисизъм и пр. При 13,33% от детските рисунки липсват фигурите на майката или на бащата, това е показателно за липсата на този човек в живота му или просто усеща напрежение в отношенията си с него (виж фигура 2). По-големи образи на мама има при 13,33% от детските рисунки, това е показателно за обич, хармония, споделена топлина. По-големи образи на татко има при 26,67% от детските рисунки и е знак от една страна за чувство на сигурност у децата, от друга притеснителен акцент върху прекалено големият контрол над семейството от страна на бащата. При 20% от детските рисунки фигурата на майката и бащата са на едно ниво, този акцент индикира за равноправие между членовете на семейството, подкрепа по между им, но от друга страна може да е символ за анархия.

Фигура 2

По втори критерий (**превантивно значение на цветовете**) – превантивно се тълкуват индикатори от детската рисунка, който дават сведения при разчитането на посланията от рисунките за начинът по който е изграден техният вътрешен свят, относно социалните интеракции и нагласи, това се отчита, чрез предпочитанията към цветовете, които правят учениците.

По първи показател към критерият (**изявяване на неизказани емоции**) – 20% от учениците оцветяват наполовина изображението на своето семейство, което от една страна може да е индикатор за обърканост и неяснота във взаимоотношенията с околните, от друга балансирано е, което може да съпътства желание у децата да общуват пълноценно с хората. Това от своя страна е индикатор за неизказани емоции, поради различни причини. Докато 46,67% от децата напълно оцветяват своето семейство, което говори за по-пълноценни и хармонични социални взаимоотношения на детето със семейството. Но при 6,67% от детските рисунки липсва цвят върху семейните членове, това е показателно за дисхармонични взаимоотношения помежду им, както и за рискови фактори относно пълноценното развитие на децата.

По втори показател към критерият (**поведенчески наклонности и енергиен заряд при децата**) 40% от децата в рисунките си използват ярки цветове, като зелено, черно, синьо тъмно и светло, жълто, оранжево, лилаво, розово, кафяво т.е. колкото повече цветове използва детето при рисуване, толкова по-пълноценно е развитието на детето (виж фигура 3). По-широката цветова гама, говори за богат емоционален свят. Бледи цветове прилагат в рисунките си 26,67% от децата от една страна може да е индикатор за липса на положителен заряд на емоционални социални взаимоотношения на децата с околния свят, а от друга прецизност на характера за концентрация в една гледна точка и др. При 6,67% от детските рисунки има използван само черен цвят, именно това е знак за сериозни проблематични отношения на децата в семейната среда.

Фигура 3

При 33,33% от детските рисунки има нарисуван предмет между хората на картинката, това е символ на бариери в отношенията им (виж фигура 4). Докато при 13,33% от детските рисунки е изтрито нарисуваното и е прерисувано т.е. детето е променило фигурата, именно това е показателно за проблеми във взаимоотношенията между семейните членове.

Фигура 4

По трети критерий (**степен на агресивност**) – превантивно се тълкуват индикатори от детската рисунка, който дават сведения при разчитането на посланията от рисунките за начинът по които се реализират интеракциите между децата, тяхното ниво и рефлексия във взаимоотношенията, съпътстващи дискомфорт и агресия.

По първи показател към критерият (**наличие и отсъствие на части от фигурите**) при 6,67% от учениците в изображението на своето семейство присъстват уста със зъби, зачертани устни в кръгла форма и пр. т.е. символи на агресивни предразположения. Големи очи рисуват 33,33% от децата, което показват и насочват към страховете на детето. Малки очи при изображението на рисунката се откриват в 40% от децата, което сигнализира за способност за наблюдателност и аналитичност, от една страна от друга знак за потайност, именно на сой ред това показва наличието на **когнитивно дисмодерационно общуване** при децата, те анализират ситуацията, но декодират неправилно когнитивните сигнали в процеса на общуване. Лисват очи при 6,67% от детските рисунки от една страна може да се тълкува, като желание за потискане на някаква емоция, а от друга липса на желание за комуникация със социалното обкръжение. При 13,33% от фигурите няма наличие на мигли, това се тълкува, като липса на заинтересованост към околните. Прекалено големи

мигли има при 6,67% от детските рисунки т.е. наличието на ресници индикира за истериично, демонстративни маниери за мъжете, за жените женствени черти на характера. Нормално големи мигли има при 6,67% от детските рисунки, което на свой ред е индикатор за балансирано поведение и наличие на самоконтрол. При 60% от детските рисунки липсват мигли в семейните членове, това е показателно за липса на заинтересованост на семейните членове един към друг.

По втори показател към критерият (**контури на фигурата**) – 20% от децата при изображението на своето семейство рисуват дълги ръце този индикатор за наличието в съзнанието на детето твърде властен, арогантен, арогантен и психически натовазващ човек. Къси ръце има при 46,67% от рисунките, това е показателно за вътрешна слабост. Вдигнати ръце нагоре има при 6,67% сигнализира се за желание за доказване. Разперени пръсти при 13,33% това е сигнал за нервност, недоволство, копнеж за промяна. Нормално нарисувани ръце има при 6,67% от детските рисунки. Липсват ръце при 6,67% от детските рисунки на свой ред това е индикатор за отчуждение и липса на доверие между семейните членове. Удебелени линии има при 33,33% от детските рисунки, това е показателно за желание у децата да замашират истинските емоции, които изпитват помежду си в семейството.

По четвърти критерий (**наличие на украсяващи детайли**) – превантивно се тълкуват индикатори от детската рисунка, който дават сведения при разчитането на посланията от рисунките за акцентите на децата в общуването им с другите.

По първи показател към критерият (**допълнителни части и елементи към рисунката**) при 53,33% от децата се наблюдават украсяващи детайли върху рисунките им, което символизира от една страна показност на характерните особености на децата от друга акцент върху собственото Аз и своята гледна точка относно особеностите на другият. Големи уши има при 6,67% от детските рисунки, това е показателно, че децата са свикнали да ги критикуват. Малки уши при 6,67% от детските рисунки, това е показателно, че децата в семейната среда не чуват критиката или я пренебрегват. Може да е в следствие, че не намират критиката за важна или, че не я разбират правилно и я парират, като самозащита реакция. Липсват уши при 60% от детските рисунки, това е показателно, че децата не се интересуват особено от гледната точка и чувствата, мислите на семейните членове, при тях има наличие на дефицит на съпричастност към емоциите и гледната точка на събеседника т.е. липсва им когнитивна ориентация при взаимоотношенията им с околните.

Характерно в рисунките на децата с когнитивно дисмодерационно общуване е да липсват уши и мигли върху изобразяваните от тях обекти. При 6,67% от децата се наблюдава преобладаване на използването на син цвят в рисунките на семейните членове, това е знак за безгранично доверие и чувство на комфорт. При 6,67% от децата се наблюдава преобладаване на използването на жълт цвят в рисунките на семейните членове, това е знак за импулсивност. При 6,67% от децата се наблюдава преобладаване на използването на черен цвят в рисунките на семейните членове, това сигнализира наличието на емоционално отхвърляне.

По втори показател към критерият (**характеристика на рисунката**) общото за 40% от рисунките е характерна несъразмерността на частите към цялото, непропорционалността в съотношението между частите на фигурите на семейните членове и ако приемем, че детето рисувайки своето семейство вижда социални акценти от взаимоотношенията си с него, този символен знак в рисунките се явява показателен за **когнитивно дисмодерационното общуване** т.е. децата не анализират цялостно аспектите от взаимоотношенията помежду си, което е предпоставка на свой ред за конфликтни взаимоотношения и агресия. При 33,33% от децата има наличие на съразмерност между частите към цялото, това е показателност за трезвост на постъпките и действията, както и готовност за размишление преди поемане на конкретни действия. При задаването на въпросът към децата: „Как се чувства твоето семейство?“ 6,67% от децата посочват, моето семейство не се чувства добре. Добре се чувстват семейните членове при 13,33% от децата. От изследваните деца 45,45% не посочват, как се чувства тяхното семейство, именно от една страна това показва нежелание за споделяне, предпазливост от друга недоосмисляне на ситуацията и пр. Усмехнато изображение на лицето има при 33,33% от детските рисунки, това е показател за вербализирането на общуването. При 46,67% от детските рисунки липсват обувки, показателно е за липсата на достатъчно доверие между семейните членове, както и нужда от сигурност. При 26,67% от рисунките има нарисувани обувки на семейните членове, което е показателно за чувство на доверие, сигурност, уважение между семейните членове.

3. ЗАКЛЮЧЕНИЕ

От направеното изследване се установиха следните резултати за първичната превенция на агресията при децата от III б клас контролна група, гр. Кюстендил

По първи критерий - **превантивно символно значение на изобразените обекти**, при 19,90% от изследваните детски рисунки посланията от рисунките за начинът по които се чувстват и общуват децата, показват наличието на недоверие между семейните членове, при реализирането на комуникативните процеси по между им. Превантивното символно значение на изобразените обекти, диференцира, че при 20,67% от учениците, **положението на рисунката на листа, относно разположението на изображението**, индикира за наличието на неудовлетворени психологични потребности в семейството. Относно символно значение на изобразените обекти в детските рисунки, **аналитичното тълкуване, посредством наличието на фигури, форми върху изобразителната плоскост**, при 19,13% от детските рисунки се обозначи наличието на проблематични моменти в социалните интеракции при децата, именно за това говори на свой ред големият процент от детските рисунки с малки форми и фигури за неувереност, колебливост, манипулативност, страх от неприемливост на вижданията им, ниска самооценка, трудна адаптивност, дискомфорт и пр. у децата и семейните членове.

По втори критерий - **превантивно значение на цветовете**, при 24,25% у децата, превантивно се откроява социалните интеракции и нагласи индикиращи като цяло за отчуждение в интеракции между децата и семейните членове. При 24,45% от учениците се откроява **изявяване на неизказани емоции**, чрез цветовете нюансирани на изображенията. Превантивното значение на социалните интеракции и нагласи се откроява, чрез наборът от тълкуванията на индикаторите от рисунката обозначаващи **поведенческите наклонности и енергиен заряд при децата**, като у 24% от тях се наблюдава, богат емоционален свят на проявявани емоции, но основната част от тях са с негативно естество.

По трети критерий - **степен на агресивност**, при 21, 90% от децата се установи наличие на агресивност, рефлексивно, чрез **наличие и отсъствие на части от фигурите** у 24,76% от детските рисунки от една страна и от друга наличието на символно индикиращи **контури на фигурата**, за наличието на агресия при 19,05% от изследваните ученици от начална училищна възраст.

По четвърти критерий - **наличие на украсяващи детайли**, при 25,82% от учениците се откроява съответните детайли индикиращи, че при една част от децата има наличие на дефицит на ползотворно общуване т.е. липсва им когнитивна ориентация при взаимоотношенията им с околните, от друга страна липсва когнитивна нагласа за преодоляване на дисхармоничен емоционален заряд. Показателно в това отношение са **допълнителните части и елементи към рисунката** у 20,95% от детските рисунки. Относно превантивното значение на детайлите, при 30,68% от учениците се индикира символното им значение, чрез **характеристика на рисунката**. Това се реализира на базата на допълнителен въпрос към рисунката, тълкуването на смисловото значение на даденото от децата обяснение за начинът по който се чувстват семейните членове определи, като неразбиране на комуникативните сигнали при интеракции между семейните членове.

ЛИТЕРАТУРА

- Герчева-Несторова, Галя; & Илиева, Сн. (2017). Приложна педагогическа психология. Университетско издателство ВСУ „Черноризец Храбър”, Варна
- Бижков, Б. (2014). Социално педагогическа и пастирска работа с криминално проявени деца жертви на наркотици и деструктивни култове. Университетско издателство „Св. Климент Охридски”, София.
- Ячкова, М.; & Савов, С. (2007). Децата семейството и училището и обществото в началото на XXI век. Издателство: Камелия Дизайн ООД, София
- Петкова, Е., Дичева, Е., & Калоянова, Н. (2016). Изследване и превенция на агресията в детската градина и училище. Издателство: Либра Скорп, Бургас.
- Попкочев, Т. (2015). Социалнопедагогическа диагностика. Университетско издателство „Неофит Рилски”, Благоевград.
- Чурукова, Л. (2015). Педагогика на девиантността. Университетски издателство „Н. Рилски”, Благоевград.
- Чулова-Маркова, Д. (2017). Кодът на детската рисунка. Издателство: „Авангард Прима”, София.
- Ang, R. P., & Huan, V. S . (2015). The role of delinquency, proactive aggression, psychopathy and behavioral school engagement in reported youth gang membership. *Journal of Adolescence*, Vol. 41, p148-156. 9p.
- Brinke, L. & Stoltz, S. (2017). Bidirectional Effects between Parenting and Aggressive Child Behavior in the Context of a Preventive Intervention. *Journal of Abnormal Child Psychology*, Vol. 45 Issue 5, p 921-934. 14p.
- Chaparro, M. P., & Zuffianò, A. C. (2016). School-Based Interventions to Promote Empathy-Related Responding in Children and Adolescents: A Developmental Analysis. *Journal of Clinical Child & Adolescent Psychology*, Vol. 45 Issue 6, p718-731. 14p.